

De "Community" voor mentale kracht

Citation for published version (APA):

Bekkering, J. D. (2020). De "Community" voor mentale kracht: Toekomstscenario's voor de transformatie van GGzE instelling landgoed De Grote Beek tot een voorbeeldproject op het gebied van duurzaamheid en cliëntgerichte helende omgeving. *Architectuur Lokaal*, 95, 18-20.

Document status and date:

Gepubliceerd: 01/04/2020

Document Version:

Uitgevers PDF, ook bekend als Version of Record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.tue.nl/taverne

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

openaccess@tue.nl

providing details and we will investigate your claim.

COLLAGES KORNELIA DIMITROVA

De **community** voor mentale kracht

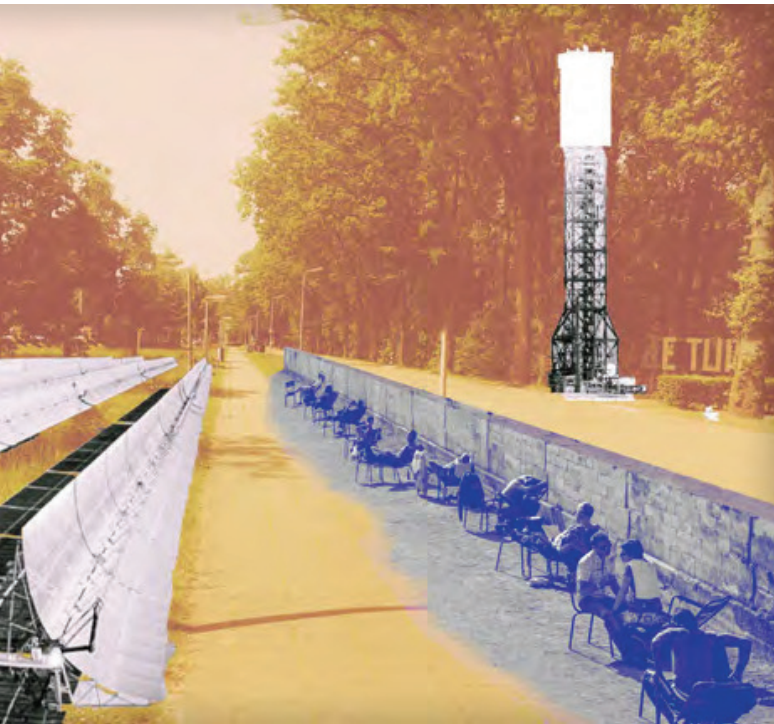
Toekomstscenario's voor de transformatie van GGzE instelling landgoed De Grote Beek tot een voorbeeldproject op het gebied van duurzaamheid en cliëntgerichte helende omgeving. JULIETTE BEKKERING

Landgoed De Grote Beek is een uniek groengebied van ruim 110 hectare waar de zorginstelling Geestelijke Gezondheidszorg Eindhoven (GGzE) sinds 100 jaar haar thuisbasis heeft. Vanuit het landgoed wordt met ruim 2000 medewerkers zorg verleend aan zo'n 13.000 cliënten. Het landgoed bestaat voor ruim de helft uit bos en ligt binnen de Ring van Eindhoven. Het landgoed vervult een belangrijke functie voor de regio, niet alleen voor GGzE met haar patiënten en werknemers, maar ook als stadspark en groene long voor de gehele stad. Op het terrein staan 68 gebouwen met een totaal oppervlak van 80.000 m².

Open community

GGzE heeft grote ambities: enerzijds op het gebied van duurzaamheid en anderzijds om zich te ontwikkelen tot voorbeeldproject voor een "helende omgeving" gebaseerd op het gedachtegoed van de Planetree Foundation. Daarbij wordt uitgegaan van een integrale visie op mensgerichte zorg, waarbij cliënt/patiënt, naasten en medewerkers centraal staan ⁽¹⁾. In het verlengde daarvan wil GGzE een veel laagdrempeliger zorgaanbod realiseren door te voorzien in activiteiten en programma's voor een veel grotere doelgroep en het gebied open te stellen voor publiek. GGzE heeft het Planetree certificaat en heeft het *Green Deal Gezondheidssector Eindhoven* ondertekent met als doel om een voorbeeldfunctie te vervullen op het gebied van duurzaamheid en innovatie.

De ontwikkeling van intra- naar extramuraal zorg leidt ertoe dat het landgoed zich van een 'gesloten' groene enclave aan de rand van de stad transformeert naar een 'Open Community'. Momenteel zijn er rond de 600 bedden op het landgoed, terwijl er ruim 13.000 cliënten zorg ontvangen. Enkele jaren geleden is de openheid van het gebied

al vergroot door de verwijdering van de hekken waardoor het in een keer ontsloten werd voor een veel grotere groep mensen: naast cliënten en personeel ook voor recreanten en externe ondernemers. Tegelijkertijd werd het van een besloten verblijfsplek, waar cliënten in afzondering woonden, juist een open plek voor ontmoeting. Daarmee is het een thuisbasis geworden voor grote groepen cliënten die hier overdag heen komen om zorg te ontvangen en allerlei activiteiten te ontplooiën. De oorspronkelijke eisen die er aan het terrein en het vastgoed gesteld werden, zijn daarmee radicaal veranderd.

Central Park Eindhoven

Een jaar geleden ben ik samen met Kornelia Dimitrova vanuit de faculteit Bouwkunde van de TU/E gestart met het ontwerpend onderzoek *Toekomstscenario's voor een duurzame transformatie van landgoed De Grote Beek tot een innovatieve groene community voor mentale kracht* [2]. Het doel van het onderzoek ligt in de bovenstaande twee ambities van GGzE. Enerzijds gaat het om de ontwikkeling van scenario's en ruimtelijke strategieën om het landgoed om te vormen tot een voorbeeldproject op het gebied van duurzaamheid en een 'Central Park' voor Eindhoven. Anderzijds richt het onderzoek zich op de vraag hoe het landgoed een helende patiëntgerichte omgeving kan worden, gebaseerd op de uitgangspunten van de Planetree Foundation, waarbij cliënten een sterke gemeenschap gaan vormen.

Op basis van deze ambities moet De Grote Beek een landgoed worden waar cliënten zich thuis voelen in een veilige, aangename, warme en zorgzame omgeving. Er moet een *healing environment* ontstaan waar natuur en bos een prominente rol in spelen; waar de cliënten kunnen werken, ontspannen en activiteiten ontwikkelen als deel van de zorg. Het tweede speerpunt betreft de transformatie naar een zelfvoorzienend en innovatief landgoed: een plek waar de

'Het gaat er om voor kwetsbare mensen in onze samenleving een geborgen gebouwde omgeving te realiseren'

natuur centraal staat, waar voedsel verbouwd wordt, waar energie geproduceerd wordt en water wordt gezuiverd. Ook moeten de kwaliteiten van het bos worden versterkt en afval en materiaalgebruik circulair worden verwerkt. Tenslotte kan het, door de enorme schaal van het gebied, als buffer dienen tegen de opwarming van het stedelijk gebied.

Collages

Nauwgezette analyse van het landgoed De Grote Beek resulteerde in een aantal opgaven. Het bos moet veiliger, onder meer vanwege drugsdealers in het gebied, diverser en overzichtelijker gemaakt worden, zodat het een veilige omgeving wordt. De kwaliteiten van het landgoed zullen verbeteren door het toevoegen van routes, programma's en bijzondere plekken die ook onderdeel van het zorgprogramma vormen. Het landgoed moet verduurzamen door voorstellen voor energieopwekking, waterzuivering en -buffering, recycling en voedselproductie in het plan op te nemen. Daarnaast moet de kwaliteit van de gebouwen versterkt worden door het toevoegen van faciliteiten, zodat het gemeenschapsgevoel versterkt wordt en het een plek voor ontmoeting wordt. Ook zullen slimme

'Het bos moet, onder meer vanwege drugsdealers in het gebied, veiliger en overzichtelijker gemaakt worden'

oplossingen voor parkeren en transport worden bedacht. Op basis van de uitkomsten van de analyse zijn zes thematische lijnen uitgezet voor de toekomstige ontwikkeling: energie, water, biodiversiteit, arbeid, recreatie en ruimtelijke organisatie. De thematische lijnen gaan we uitwerken in vier ruimtelijke scenario's met verschillende invalshoeken: het perspectief van de cliënten, de opdrachtgevers, het personeel, de hoveniers, de ondernemers en bezoekers. →

Plattegrond De Grote Beek. ©GGZE

Plattegrond oude situatie

→ De ruimtelijke scenario's zullen worden vertaald in een schematisch masterplan van het landgoed. Onder meer met maquettes en collages worden de mogelijke ontwikkelingen van het landgoed tot een plek voor ontmoeting, zorg en biodiversiteit verbeeld. Voor ons als architecten en ontwerpers is de opgave voor het landgoed De Grote Beek een grote uitdaging. Het gaat er immers om voor de meer kwetsbaren in onze samenleving een geborgen gebouwde omgeving te realiseren waar ieder zich thuis kan voelen. En tegelijkertijd biedt het een uitgelezen kans om het landgoed De Grote Beek om te vormen tot een voorbeeldproject op het gebied van innovatie en duurzaamheid. ←

- ⁽¹⁾ De visie van Planetree komt terug in het Planetree model dat de basis vormt van de ondersteuning van Planetree aan zorgorganisaties. Planetree helpt mensgerichte zorg in alle lagen van de organisatie te realiseren en echt merkbaar te maken.
- ⁽²⁾ Het onderzoek is opgezet als een tweejarig PDeng-traject aan de TU/e (Professional Doctorate in Engineering). Kornelia Dimitrova werkt als PDeng-onderzoeker aan het project. Supervisors: Juliette Bekkering (TU/e), Joep Verbugt (GGzE), Torsten Schröder (TU/e).

INFORMATIE

Juliette Bekkering is Professor Architectural Design and Engineering aan de TU/e en directeur van Juliette Bekkering architecten www.bekkeringarchitects.nl

DE ONZEKERE TOEKOMST VAN IRENESTRATEN

Bijna iedere stad of dorp heeft er wel een: een straat, plein of weg die is vernoemd naar prinses Irene. Wat zijn dit voor straten? Wanneer zijn ze gebouwd en wat zal hun toekomst zijn? En wat zeggen ze over Nederland? Er is hoop voor de Irenestraten, maar de waardering mag wel wat hoger. VINCENT KOMPIER

Het moet een klus van jewelste zijn geweest, het fotograferen van alle straten in Nederland die de naam Irene in zich hebben. Tussen 2006 en 2018 waagde sociaal geograaf Leo van den Berg zich eraan. Zijn fascinatie voor de Irenestraten komt voort uit irritatie over de negatieve beeldvorming van naoorlogse wijken. In de (vak)pers worden deze wijken vaak afgeschilderd als afgeschreven en rijp voor de sloop. Dat slopen vindt op verschillende plekken ook daadwerkelijk plaats, om ruimte te bieden aan andere woningtypes en daarmee ook

aan andere bewoners. Van den Berg vraagt zich af of de methodes van vernieuwing wel effectief zijn en recht doen aan het naoorlogse cultureel erfgoed. Hij vindt dat er wel erg snel gekozen wordt voor sloop. Wat hem betreft verdiept de prestatie en creatieve energie van ontwerpers, ontwikkelaars en bouwers uit die tijd bovendien meer waardering.

392 keer Irene

Het boek *Irenestraten - Alledaags erfgoed van de wederopbouw*, dat Van den Berg samen met architect Madeleine Steigenga maakte, bevat foto's van 392 Nederlandse Irenestraten -pleinen, -hoven, -paden, -lanen, -plantsoenen en -singels. Dat levert een caleidoscopisch beeld op, want de ene Irenestraat is de andere niet. De ene straat

ligt weelderig ingebed in het groen, terwijl de andere straat die ietwat grauwe jaren-vijftig-sfeer uitstraalt. Irenestraten zijn ontwikkeld en gebouwd in de periode na de oorlog, van 1945 tot circa 1960. Alle Irenestraten zijn representatief; ze zijn immers vernoemd naar een lid van het Koninklijk Huis, wier naam bovendien 'vrede' betekent. Kenmerkend is de sobere architectuur van de woningen die in Irenestraten zijn gebouwd. Waar die keuze voor soberheid vandaan komt, legt Steigenga uit in een helder essay. De soberheid van de woningen komt voort uit de hoge kosten van bouwmaterialen en de normering van de overheid wat betreft woninggrootte en uitvoering. Zelfs voor wie goed is ingevoerd in de ontwikkeling van de naoorlogse architectuur- en stedenbouw, biedt haar verhaal verrassende inzichten.